

ALEKSANDRA BUR
 Zespó³ Szkó³ Ogólnokszta³c¹cych
 im. M. Kopernika
 34-300 ~ ywiec

Raport indywidualny z wizyty studyjnej Nr 15,06
 w Jarfalla (Szwecja), w dniach 23-28.10.2005

Tematem wizyty by³a praca dyrektorów szkó³ i ich pozycja w systemie oświaty Szwecji.
 Grupa liczy³a 14 osób, przyby³ych z 12 krajów:

MARIA KORNFELD	AUSTRIA	dyrektor szko³y œredniej w Wiedniu
ANTOANETA EVDOKIMOVA	BULGARIA	dyrektor szko³y œredniej w Vidin
ZDENEK BOTEK	CZECH REPUBLIC	dyrektor szko³y œredniej w Hluk
HERIBERT BECKER	GERMANY	dyrektor szko³y œredniej w Neuberg
BERNHARD GILLES	GERMANY	inspektor szkolny w Speyer
CATALINA MANRIQUE SALA	SPAIN	dyrektor szko³y œredniej w Barcelonie
ANNE WOOD	UNITED KINGDOM	dyrektor szko³y podstawowej w Aberdeen
AIKATERINI SOUSAMIDOU	GREECE	wizytator z Salonik
JOS VAN ELDEREN	THE NETHERLANDS	wizytator z De Meern
MARIAN KAZMIERCZAK	POLAND	dyrektor liceum w Kamienicy Polskiej
ALEKSANDRA BUR	POLAND	wiceyrektor liceum w ~ ywcu
RUI CORREIA	PORTUGAL	dyrektor szko³y podstawowej w Coto
FLORENTINA GASPAR	ROMANIA	dyrektor szko³y podstawowej w Bukareszcie
ISRAFIL GÜLSÜN	TURKEY	dyrektor liceum w G.O.P.

Pierwsze spotkanie szwedzkich organizatorek wizyty: Christiny Ericsson Eggegardh i Marianne Moller z cz³onkami grupy mia³o miejsce w "Welcome Hotel" o godzinie 18.00, w niedzielê poprzedzaj¹c¹ dzieñ rozpoczêcia pracy grupy. Ze wzglêdu na póŹny przyjazd po godzinie 21.00 wraz z koleg¹ z Polski, Panem Marianem KaŹmierczakiem, nie mogliœmy w nim uczestniczyæ. Czeka³y na nas przygotowane dla ka¿dego uczestnika materia³y: ramowy plan wizyty, materia³y informacyjne o Jarfalli (folder) oraz plan Sztokholmu.

W poniedzia³ek w budynku gminy (Jarfalla Commun), 61-tysiêcznego miasta, le¿¹cego w bezpoœrednim s¹siedztwie Sztokholmu i maj¹cego z nim œwietne po³¹czenia komunikacyjne, odby³o siê oficjalne rozpoczêcie programu naszej grupy. Nastêpnie przedstawiciele w³adz lokalnych zaprezentowali strukturê organizacyjn¹ gminy, pozycjê partii politycznych, schemat zarz¹dzania gmin¹ i jej bud¿et. Najwa¿niejszym elementem spotkania by³o objaœnienie zasad organizacji szkolnictwa od poziomu przedszkolnego do szko³y œredniej, z zaznaczeniem, i¿ ka¿da gmina mo¿e decydowaæ o sposobie prowadzenia szko³y. Relacja o systemie ewaluacji pracy wszystkich typów szkó³, w tym na przyk³ad dokladne przedstawienie systemu ich wizytowania, dostarczy³a okazji do szerokiego nakreœlenia wystepuj¹cych na tym terenie problemów. Najwa¿niejszym okaza³ siê problem asymilacji emigrantów, stanowi¹cych w Jarfalli oko³o 20 %, przedstawiony przez radn¹ gminy, Florê Villalobos, emigrantkê z Chile.

Interesuj¹ca przerwê w serii wyk³adów, podczas których my – uczestnicy wizyty studyjnej zadawalimy liczne pytania i w drodze spontanicznie wywi¹zuj¹cej siê dyskusji pog³ebialimy swoj¹ wiedzê, stanowi³ lunch, zorganizowany w restauracji serwuj¹cej typowe szwedzkie potrawy. Towarzyszyli nam tam dyrektorzy szkó³, które ka¿dy z nas mia³ odwiedziæ w œrodê i czwartek. W du¿ej, ponad 30-osobowej grupie znalaz³ siê czas na prezentacjê: ka¿dy z uczestników spotkania krótko przedstawia³ siebie i swoj¹ szko³ê. Indywidualne rozmowy z dyrektorami, do których mieliœmy siê udaæ umo¿liwi³y

szczegó³owsze poznanie specyfiki pracy konkretnych szkó³, ale i da³y okazjê do spotkania oraz swobodnych rozmów z gospodarzami. Towarzyszy³a temu bardzo mi³a i serdeczna atmosfera. Wieczorem wizytowaliśmy bardzo nowoczesn¹, znakomicie wyposa¿on¹ szko³ê œredni¹ (posiadaj¹c¹ np. specjalnie wyciszone, przeszklone miejsca do pracy uczniów na korytarzu szkolnym), NT Gimnasiet.

Wtorek zosta³ poświęcony na prezentacje systemów nauczania w krajach, z których pochodzili uczestnicy wizyty. Uważne obserwacje da³y nam mo¿liwoœci dokonania wielu bardzo ciekawych porównañ, dotycz¹cych ró¿nych elementów sk³adowych systemów: od wieku uczniów, typów szkó³, poprzez organizacjê czasu pracy ucznia, nauczyciela, dyrektora szko³y i.t.d. Dyskusja, forma nieodmiennie towarzyszy³a ca³ej naszej wizycie, uzupe³nia³a podawane informacje – podstawê do interesuj¹cych refleksji. Wys³uchaliśmy te¿ prelekcji o zasadach finansowania szkó³ (Tommy Fabricius) oraz wyk³adu pracownika naukowego Uniwersytetu w Uppsala, Anity Hard af Segerstad, mówiacego o specjalistycznych treningach dla dyrektorów szkó³, którzy w Szwecji nie musz¹ byæ nauczycielami. Dzieñ zakończy³a wizyta w niezwyk³ym miejscu – Nobel Price Museum w Sztokholmie. Organizacja ekspozycji oraz zwiedzanie nowoczesnego muzeum, prowadzone metodami aktywnymi, uzmys³owi³y nam kreatywne mo¿liwoœci ludzkiego mózgu i jeszcze mocniej zintegrowa³y grupê (rozwi¹zywaliśmy zadania!, uk³adaliśmy puzzle! i nie u³o¿yliemy!).

œroda i czwartek by³y dniami roboczymi: ka¿dy z nas uda³ siê do innej szko³y (wyboru dokonano zgodnie z naszymi preferencjami, przedstawionymi w ankiecie wczeœniej przygotowanej przez organizatorki, uzale¿nionymi te¿ od typów naszych szkó³), w ktorej towarzyszy³ codziennej pracy dyrektora (od 8.30 do 15.00). Drug¹ czêœæ dni (od 15.30 do 17.30) przeznaczono na dzielenie siê obserwacjami, dyskusje oraz przygotowanie raportu grupowego – wspóln¹ pracê uczestników wizyty. To by³y – zarówno w I, jak i II czêœci – niezwykle owocne spotkania.

Mia³am mo¿liwoœæ obserwowania pracy gimnazjum Kalltorpskolan (wtorek) oraz szko³y podstawowej Barkarbysskolan i jej czêœci przedszkolnej (œroda). W pierwszej szkole pracowa³ nauczyciel pochodz¹cy z Polski, co umo¿liwi³o mi wnikliwe poznanie tej placówki. Mojà uwagê zwróci³y:

- du¿y stopieñ autonomii dyrektora szko³y (dysponuj¹cego bud¿etem!) i jego powo³ywanie na czas nieokreœlony,
- bardzo przyjazne relacje pomiêdzy nauczycielami i uczniami,
- partnerskie relacje pomiêdzy dyrektorem, nauczycielami i pracownikami szko³y,
- wspó³praca nauczycieli w procesie dydaktycznym i wychowawczym (np. cotygodniowe jednogodzinne konferencje, wpisane w rozk³ad zajêæ, ale i ci¹g³a wspó³praca /dyskusje, dzielenie siê doœwiadczeniem, wspólna praca nad doskonalaniem metod nauczania – wszystko do bie¿¹cego materia³u i œwiczonych umiejœtnoœci/ nauczycieli przedmiotów pokrewnych,
- wype³nianie arkuszy informacyjnych o uczniu przez wszystkich nauczycieli, z którymi ma on zajêcia i comiesiêczne spotkania wychowawcy z rodzicem i uczniem, maj¹ce na celu omówienie jego postêpów w nauce i zachowania czy nieobecnoœci w szkole,
- brak mo¿liwoœci pozostawienia ucznia na drugi rok w tej samej klasie,
- 45 godz. etatu nauczyciela w tym: 35 godzin pracy nauczyciela w szkole z czego 17,25 godz. pracy dydaktycznej plus 10 godz. na przygotowanie do zajêæw domu,
- bardzo dobre wyposa¿enie warsztatu pracy nauczycieli w szkole: w³asne stanowiska pracy, zestaw komputerów z internetem, miejsca do wypoczynku, doskonale wyposa¿ona kuchnia, kserokopiarki, bindownice, foliarki, materia³y do pisania – wszystko do dyspozycji bezp³atnie,
- bezp³atne posi³ki dla wszystkich uczniów a dla nauczycieli i pracowników za symboliczn¹ op³ata 10 SEK tj. ok. 4z³,
- bardzo dobre wyposa¿enie szkó³ w sprzêt podstawowy i pomoce dydaktyczne w pracowniach przedmiotowych,

- specjalnie wydzielone, w budynku szkoły, miejsca odpoczynku i spędzania czasu wolnego dla uczniów funkcjonują ce w czasie zajęć szkolnych i po szkole do godz. 22.00. Uczniowie mają tam do dyspozycji bufet (bez hot-dogów i hamburgerów uznawanych tu za niezdrowe dla uczniów), stoły do tenisa, bilard, salę dyskotekową ze sprzętem nagłośnieniowym, mogą brać udział w zajęciach kół zainteresowań
- budynki szkół w dobrym stanie i utrzymane w czystości.

Powyższe przedstawienie tylko najważniejszych spostrzeżeń uzupełni jeszcze przykładami dodatkowych informacji, które, teraz już niezhierarchizowane, wydają mi się jednak ciekawe i ważne:

- raz w roku nauczyciele wyjeżdżają do Malme na czterodniowe specjalistyczne szkolenie, podnoszą też ich rozwój kulturalny;
- drzwi do klas są przeszkolone lub przynajmniej częściowo przeszkolone – dyrektor ma możliwość jego przeprowadzania corocznej wizytacji szkoły;
- w szkole podstawowej obserwowałam dzień pracy poświęcony podnoszeniu umiejętności koncentracji; metoda była prosta: każdy uczeń przynosił z domu lub wypożyczył ze szkolnej biblioteki książkę i czytał w wygodnym dla siebie miejscu i pozycji (nie wolno było jeść sody!), odbywało się to bez bezpośredniego nadzoru nauczyciela, ale ponieważ akcja była poprzedzona wspólną umową, objaśniającą sensowność i celowość takiego ćwiczenia, wszystkie dzieci naprawdę czytały przez parę godzin – wyglądało to imponująco!;
- w tej samej szkole każda sala lekcyjna wyposażona była w dodatkowe małe pomieszczenie, odgródzone od reszty cienką zasłoną – każdy uczeń mógł tam wejść w każdej chwili lekcji i na chwilę zająć się czymś innym lub odpocząć;
- wszystkie popularne gazetki ścienne były przede wszystkim użyteczne i stanowiły przedstawienie przebiegu lub efektów jakiegoś ćwiczenia; przede wszystkim były funkcjonalne wobec opracowywanych zagadnień, a nie zdobnicze.

W popołudniowych relacjach, w których każdy z nas podkreślał ponadto fakt, iż w doskonale wyposażonych szkołach uczniowie mają w Szwecji darmowe wszelkie materiały dydaktyczne, posiłki, opiekę medyczną i transport, byłam też pełna uznania dla powszechnej znajomości języka angielskiego, co jest tu warunkiem podjęcia studiów wyższych. Zwróciliśmy uwagę na prowadzony w duchu tolerancji i akceptacji odmienności proces integracji uczniów z różnych kultur i grup etnicznych a także uczniów z upośledzeniem psychoruchowym lub rozwojowym. Nauczanie bez dzwonek, bez podziału na 45-minutowe lekcje, bez dzienników lekcyjnych, bez stopni wyrażanych cyfrowo (pierwsze nieopisowe pojawiają się dopiero około 17 roku życia ucznia) – wydawałoby się - pozostawiają ce daleko idącą dowolność w działaniu i doborze poziomu umiejętności, okazało się jednak procesem respektującym wiele wewnętrznych reguł. Co istotne – wszyscy uczestniczący w procesie nauczania działali z poczuciem odpowiedzialności za to, co robią – obserwowaliśmy to w praktyce. Proste i praktyczne rozwiązania, dążenie nie tylko do efektu pedagogicznego, ale w ogóle do rozwoju ucznia, „zrównoważonego emocjonalnie” życia szkoły wolnej od kłopotów finansowych, stabilności dobrze opłaconego nauczyciela i wiele innych czynników zmuszało do refleksji.

Ostatecznie, zdaję sobie sprawę z faktu, iż bardzo dobrą lekcję - bez względu na poziom wyposażenia szkoły i miejsce jej funkcjonowania - nauczyciel może przeprowadzić zawsze, wyciągnęliśmy wnioski dotyczące możliwości upowszechniania we własnych szkołach tego, co obserwowaliśmy i o czym się dowiedzieliśmy.

Piszę ten tekst koncentrując się na ostatnim etapie pracy nad raportem grupowym, ewaluacji wizyty. Odbył się też lunch z przedstawicielami szkół, które chciałyby nawiązać współpracę z innymi szkołami – było to bardzo owocne spotkanie.

Możliwość zapoznania się z funkcjonowaniem szkoły szwedzkiej i innych, poznanych na podstawie prezentacji pozostałych członków grupy, dała mi okazję do refleksji nad naszym systemem edukacji i porównania modeli innych szkół z modelem szkoły polskiej.

W perspektywie pracy zawodowej odbyta wizyta jest dla mojego rozwoju niezwykle korzystna. Uważam, że wiele z poznanych rozwiązań można by wprowadzić w szkole, w której pracuję. Do najistotniejszych, możliwych do zrealizowania bez dodatkowych nakładów finansowych, zaliczam:

- zwiększenie współpracy nauczycieli w ramach zespołów przedmiotowych,
- system informacji o uczniu, przekazywanych rodzicom.

Niestety, inne działania wymagałyby odpowiedniego budżetu. Pozostałe zaś takie jak np. obowiązkowy czas pracy nauczyciela w szkole poza godzinami dydaktycznymi, rozwiązanie, które w wielkim stopniu mogłoby podnieść efektywność pracy szkoły, wymagają zmian legislacyjnych.

Zdobyte doświadczenia i nawiązane kontakty z pewnością będą mogły być wykorzystane w celu dalszego rozwijania działań w ramach programów Socrates. Pierwszym przykładem jest trwająca korespondencja mailowa ze szwedzkimi szkołami, której zamierzonym efektem będzie wymiana mądrości (w ramach programu Socrates Comenius).

Innym ciekawym dowodem jest fakt, iż nasza grupa z Jarfalli założyła własną stronę internetową www.educlique.org/jarfalla, przygotowaną przez kolegę z Portugalii. Służą nam ona do utrzymywania kontaktu i przede wszystkim dalszej wymiany informacji na interesujące nas tematy zawodowe. Postawiliśmy sobie cel: porównywanie spostrzeżeń i dyskusja nad ważnymi dla nas problemami – będziemy wypowiadać się na postawiony raz w miesiącu zaplanowany temat na forum strony www. W tej chwili gromadzimy materiały do ankiety, stanowiłcej podstawę zaplanowanego artykułu o pozycji i pracy dyrektora szkoły w różnych krajach UE, przygotowywanego przez kolegę z Holandii (zob. www.educlique.org/jarfalla, forum, Jos). Zamierzamy kontynuować działania jako grupa odpowiedzialnych i bardzo dobrze współpracujących ze sobą osób (por. ostatni punkt Raportu Grupowego na stronie www.)

Zdobyte podczas wizyty doświadczenie, połączony z akcentowaniem dostępności do istniejących programów UE i ich wartości upowszechniam podczas konferencji Rady Pedagogicznej w mojej szkole (25-minutowe wystąpienie 08.11.2005) oraz w kontaktach z dyrektorami z innych szkół (np. Gimnazjum nr 1 w Ywcu, które także zmierza do podjęcia współpracy ze szkołą w Szwecji). Planuję wraz z kolegą z Polski, Panem Marianem Kałmierzakiem przygotowanie artykułu do "Magazynu Szkolnego", miesięcznika ukazującego się w województwie ostrowskim.

Wszystkie działania, zarówno te przygotowawcze do wizyty (począwszy od pisania wniosku, poprzez poznawanie informacji o szwedzkim systemie szkolnictwa, kulturze i historii tego kraju, przygotowanie prezentacji polskiego systemu nauczania i kraju, drobnych upominków dla innych uczestników i organizatorów wizyty, wzmocniona nauka języka angielskiego, w tym głównie specjalistycznego słownictwa związanego ze szkolnictwem), jak i podjęte po niej "uporządkowanie" efektów (popularyzacja Programu Socrates i zdobytych doświadczeń, praca nad raportem), a przede wszystkim sama wizyta stała się w moim życiu zawodowym i rozwoju osobistym bardzo ważnym elementem.

Na koniec pragnę podziękować za wszelką pomoc Pani inspektor Joannie Sobotnik z Kuratorium Oświaty w Katowicach oraz koordynatorce Programu Socrates Arion, Pani Beacie Osmulskiej –Kiesio.

Aleksandra Bura